

Dansk investeringseventyr

Værdifuld natur ødelagt

Udvinningen af kobber har ført til forurening af nærliggende floder, og beboerne i landsbyen kan ikke længere anvende vandet til deres landbrug. Ifølge armenske aktivistgrupper er fældning af hundredvis hektar oprindelig skov i det enestående naturområde som led i mineprojektet ikke miljømæssigt forsvarligt. Flere truede dyrearter forventes at komme yderligere i fare.

ARMENIEN

af Jens Malling, journalist

Fingrene danser hen over tastaturet. Damp stiger op af en kaffekop ved siden af computerskærmen. Miljøorganisationen Ecolur holder til i beskedne lokaler i Armeniens Nationale Videnskabsakademi i Jerevan. Ude på Marskal Baghramyan Avenuen bruser eftermiddagstrafikken afsted.

Victoria Burnazyan stryger en mørk hårlok fra panden og klikker sig rundt på Ecolurs hjemmeside. Et helt afsnit er dedikeret til minen i Teghut.

Ecolurs medlemmer lytter til de lokale beboeres bekymringer og måler forurening. Organisationens ansatte rapporterer ofte fra situationen i området ved minen Teghut, som PensionDanmark har involveret sig for 350 millioner kroner i, og som FLSmidth har bygget mine for med garanti fra Danmarks Eksportkreditfond.

Den skrøbelige dæmning er langt fra den eneste trussel mod mennesker og miljø i Teghut fremgår det af Ecolurs mange online-artikler:

– Mineaktiviteten i Teghut har alvorlige konsekvenser for områdets oprindelige skov og en nærliggende flod. Derfor var vores organisation modstander af projektet og prøvede at forhindre det, siger Victoria Burnazyan, redaktør af Ecolurs hjemmeside og bestyrelsesmedlem i organisationen.

Ifølge Teghut-projektets officielle dokumenter fælles 357 hektar oprindelig skov i det frodige og enestående naturområde for at gøre plads til kobberminen – et areal der svarer til nogenlunde det samme antal fodboldbaner.

Miljøeksperter frygter, at det tal vil stige til over 1000 hektar ødelagt skov i løbet af minens levetid på grund af udtørring af vandløb og nedbrydning af jordlag.

Det skrøbelige økosystem, hvor de danske aktører valgte at udfolde deres erhvervsmæssige aktiviteter, var inden opførelsen af minen hjemsted for omkring 200 plantearter, 55 dyrearter, 86 fuglearter, 10 arter af krybdyr og fire paddearter.

Ingen ved dog med sikkerhed, hvordan det går med det unikke naturområde og de man-

Søen med en del af landsbyen i baggrunden. Søen er fyldt med giftigt slam fra minen og indeholder tungmetaller og kemikalier siver ned i jorden og kan flyde ned i floder og grundvand.

© Jens Malling

Ifølge Teghut-projektets officielle dokumenter fælles 357 hektar oprindelig skov i det enestående naturområde for at gøre plads til kobberminen.

ge dyrearter, efter minen åbnede, fordi der ikke bliver ført kontrol.

– Den armenske regering besluttede, at statens miljøinspektion ikke længere skal have lov til at besøge Teghut. Derfor kan inspektørerne ikke længere tjekke op på foretagendet. Et væld af dyr og planter i skoven omkring Teghut optræder på Armeniens officielle liste over truede arter. Ifølge armensk lovgivning er det ikke tilladt af drive miner i den slags områder, siger Victoria Burnazyan.

Hun henviser til en række love, som hun mener er blevet brudt i dette tilfælde. Vi har kontaktet Armeniens justitsminister Arpine Hovhannisyan flere gange for at få en kommentar til anklagerne. Men ministeren har ikke svaret.

Meget af spildevandet fra FLSmidths fabrik ledes ud i den nærliggende flod Shnogh, der flyder gennem landsbyen af samme navn. Det skyldes ifølge miljøorganisationen Ecolur, at det flydende indhold bag dæmningen er for højt.

BRUNGRÅT MÆLKEVAND

En person, der er ansat af Vallex i Teghut, bekræfter over for os, at det flydende indhold er for højt. Vedkommende ønsker at være anonym af frygt for at miste sit arbejde, hvis virksomheden opdager, hvem der har udtalt sig kritisk.

– Der er for meget vand i søen. Derfor leder de det ned i floden. Vandet er gråt og meget beskidt, siger Vallex-medarbejderen.

Oppe i landsbyen Shnogh viser 63-årige Levon Alikhanyan os ud på en spinkel træbro. Den skrøbelige konstruktion fører over floden, der strømmer gennem landsbyen.

Gullige aflejringer skæmmer stenene langs bredden. Lugten i flodbækkenet er den samme fade som inde i FLSmidths fabrikshaller oppe på bjergkammen. Tilløbet med spildevand ligner brungrå mælk, i modsætning til længere oppe af strømmen, hvor flodvandet stadig er klart.

For Levon Alikhanyan betyder forureningen af floden, at han ikke kan dyrke det sidste stykke land, som han har tilbage efter, at mineselskabet Vallex eksproprierede hans jord for at give plads til minen.

– Vandet i floden er forurennet. Derfor kan min jord her ved bredden ikke længere bruges til landbrug, siger Levon Alikhanyan.

Ingen ved dog med sikkerhed, hvordan det går med det unikke naturområde og de mange dyrearter, efter minen åbnede, fordi der ikke bliver ført kontrol.

Miljøødelæggelserne, som affaldet fra danskernes mineprojekt forårsagede, tvang ham til endegyldigt at opgive sin beskæftigelse som landmand. Nu satser han udelukkende på bistader og honningproduktion. To andre beboere i området fortæller os, at de måtte opgive at dyrke deres jord på grund af vandets tilstand.

– Tidligere var floden en af de rene i Armenien. Nu er den en af de allermost forurenede. Landsbyboerne kan ikke længere bruge floden til at vande deres marker og frugthaver, siger Victoria Burnazyan fra miljøorganisationen Ecolur.

ADVARSEL KOM I 2012

Fem forskere fra Armeniens Nationale Videnskabsakademi med ekspertise i geologi,

FORTSÆTTES PÅ NÆSTE SIDE

Victoria Burnazyan fra den armenske miljøorganisation Ecolur på organisationens kontor i Jerevan. Hun fortæller, at meget af spildevandet fra FLSmidths fabrik ledes ud i den nærliggende flod Shnogh, der flyder gennem landsbyen af samme navn. Tidligere var floden ellers en af Armeniens reneste, nu er den en af de allermest forurenede. Landsbyboerne kan ikke længere bruge floden til at vande deres marker og frugthaver.

Jens Malling

uoprettelige skader i det naturskønne og uberørte landskab, hvor minen nu er anlagt.

“Økosystemet i Teghut er ikke i stand til modstå konsekvenserne af minedrift, “følgerne vil være permanente” og “som resultat af mineaktiviteterne bliver økosystemet truet af en række uoprettelige skader”, står der i rapporten.

I 2012 advarede en af projektets egne rapporter Danmarks Eksportkreditfond om, at nærliggende vandressourcer ville blive “påvirket” af mineaktiviteterne i Teghut.

“Vi forventer, at grundvand samt enhver sø og flod i nærheden af landsbyerne Teghut og Shnogh vil blive påvirket såvel som den lokale økologi, der betragtes som værdifuld”, står der i rapporten.

Som resultat af mineaktiviteterne bliver økosystemet truet af en række uoprettelige skader.

Chef for social ansvarlighed i Danmarks Eksportkreditfond Claus Primdal Sørensen følger miljøsituationen i Teghut for den danske statsejede virksomhed. Han siger, at han er klar over, at udledninger med spildevand fra FLSmidths fabrik ender i de nærliggende floder.

Kan et mineprojekt, som I hævder lever op til internationale standarder, kan det medføre så alvorlige miljødækkelser?

– Der er ingen tvivl om at mineprojekter har en stor påvirkning på miljøet. Og det er også derfor vi går ind og siger, vi vil kun være med hvis det lever op til internationale krav.

– Da jeg var dernede i sommer blev vi gjort opmærksom på, at der havde været udledninger. Det skal der ikke være. Det fik vi så snakket om. Vi fandt ud af, hvad problemet havde været og det er så blevet korrigeret. Vi har så her for nylig fundet ud af, at der har været flere hændelser. Det er vi slet ikke tilfredse med, fordi det må der ikke være. Og vi skal have at vide når der er sådan nogle hændelser, så vi kan få gjort noget ved det. Så den er vi på. Det er ikke som planerne og programmerne har sagt,” siger CSR-chefen Claus Primdal Sørensen.

Når spildevandet ledes ned i floden, så er Vallex forpligtet til at give jer besked?

– Ja, det er en del af det. Vi laver de her årlige fremdriftsrapporter. Derudover, hvis der er nogle særlige hændelser, så skal vi selvfølgelig have det at vide. Det har vi ikke fået her.

Jeg har talt med flere beboere, der er kedde af at de ikke længere kan dyrke deres jord langs flodbredden, fordi vandet er forurenede. De tror ikke på de forkromede erklæringer i projektets rapporter om bæredygtighed og social ansvarlighed. Kan du forstå hvorfor?

– Vi tager det meget seriøst, når de lokale giver udtryk for, at tingene ikke kører som de forventer. Vi har kun en interesse: Det er at projektet skal køre på en ordentlig måde. Når rapporterne fortæller at det skal være

bæredygtigt, og hvordan det kan være bæredygtigt, så tager vi det meget seriøst. Og det er det vi følger op på. Kommer der ting der viser sig ikke at svare overens med det, så tager vi fat i det, siger Claus Primdal Sørensen.

Talsmand for virksomheden Vallex David Tadevosyan anerkender imidlertid ikke, at forureningen i floden skyldes affald fra minen.

Nærliggende floder er blevet forurenede som en del af minedriften. Hvad gør I for at rense dem og for at forhindre, at yderligere forurening sker?

– På grund af tekniske problemer - en pumpe svigtede - havde vi nogle tilfælde, hvor vand fra processen blev udledt, som dog ikke forurenede floden på nogen måde. Men når dette er sagt, så tager vi situationen meget alvorligt og vi implementerer flere programmer for at udelukke muligheden for sådanne hændelser i fremtiden, siger David Tadevosyan.

EKSPORTKREDITFONDEN UNDLADER VIGTIG PLAN

Ifølge internationale standarder (IFC 5) må befolkninger, der bliver berørt af internationale virksomheders aktiviteter, ikke få forringet deres levevilkår på grund af aktiviteterne. Det hævder de beboere, vi har talt med, samt flere civile organisationer i Armenien er tilfældet her.

Hvordan kan I hævde at følge de internationale standarder, når landsbyboerne er dårligere stillet end inden minen åbnede?

– Vi er godt bekendt med, at der har været udslip i de nærliggende floder,” siger Claus Primdal Sørensen, CSR-chef i Eksportkreditfonden og uddyber:

Vandet i floden er forurenede. Derfor kan min jord her ved bredden ikke længere bruges til landbrug.

LEVON ALIKHANYAN

– Det jeg har hørt fra de lokale er, at der har været noget slimet materiale i vandet, som gør at når de vander deres afgrøder, så lægger der sig et støv- eller mudderlag på. Det er selvfølgelig ikke godt. Det har vi taget hånd om så det skulle gerne være på plads.

– Så vores konklusion er, at hvis der var forurening, så var landsbyboerne dårligere stillet, fordi de ikke kunne dyrke deres afgrøder. Det har vi så taget hånd om, så det er igen muligt for dem at dyrke deres afgrøder.

Da vi var i Armenien og tale med landsbyboerne sporede de ingen ændring.

– Okay, det er helt klart noget vi skal følge op på, for det skal være på plads. Hvis det ikke er det, så må vi tage hånd om det og få gjort noget. Vi vil gerne invitere landsbyboerne til at komme og fortælle os, hvordan de ser det, for det er ikke acceptabelt.

Verdensbankens standarder, som EKF hævder at følge, kræver, at de ansvarlige virksomheder udfærdiger en plan for genoprettelse af levevilkår for den lokale befolkning, en såkaldt Livelihood Restoration Plan, der sikrer at landsbyboerne ikke kommer til at betale prisen for danskernes erhvervsaktiviteter i Armenien. Eksportkreditfonden forsømte at udfærdige en selvstændig Livelihood Restoration Plan.

– Vi har ikke et dokument, der specifikt hedder sådan, men vi har jo fået lavet en kortlægning, af hvordan landsbyboerne kan opretholde deres levebrød og hvilke muligheder de har fået for at reetablere deres indtjening, hvis den er gået helt eller delvist tabt, uddyber Eksportkreditfondens CSR-chef.

Ekspert i jordrettigheder og investeringer i udviklingslande Rasmus Hundsbaek Pedersen fra Dansk Institut for Internationale Studier vurderer konsekvenserne af, at statens Eksportkreditfond har undladt at lave den særskilte Livelihood Restoration plan:

– Det kan betyde, at dem der bliver berørt af projektet ikke får den behandling og kompensasjon som de burde have fået – fordi de ikke bliver identificeret rigtigt fra starten.

– Nogle gange lever virksomheder op til de her internationale standarder i bogstav, men ikke i ånd. Så selvom de hævder at opfylde standarderne, så stiller det ikke nødvendigvis landsbyboerne specielt godt alligevel. Der er eksempler på at de internationale retningslinjer bare bliver brugt som hurtige tjeklister. Processen går måske for stærkt, hvor man skulle have været mere grundig fra start af. Det er ikke usædvanligt at virksomheder siger, at de følger de bedste standarder, men det viser sig senere, at de ikke har fået gjort det rigtigt, siger han.

KOBBERPROJEKTET I ARMENIEN

■ I 2013 indgik Danmarks Eksportkreditfond (EKF), det traditionsrige danske ingeniørfirma FLSmidth og pensionselskabet PensionDanmark et samarbejde om at anlægge en kobbermine i Armenien. Med Eksportkreditfonden og PensionDanmark i ryggen kunne det armenske mineselskab Vallex købe udstyr af FLSmidth til en værdi af 350 millioner kroner.

■ Minen har enorme konsekvenser for det omkringliggende samfund. En dæmning, der indeholder millioner ton giftigt affald fra minen, truer med at bryde sammen og begrave dele af en nærliggende landsby. Flere hundrede hektar oprindelig skov med et væld af truede dyrearter i den tidligere naturskønne region er blevet fældet, og floder forurenede.

■ Lokale småbønder har fået frataget deres jord for at give plads til minen og er ikke blevet kompenseret ordentligt ifølge deres advokat. Deres sager venter nu på afgørelser ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

■ Kobberet fra danskernes mineprojekt forarbejdes på et nærliggende smelteri under forhold, som ekspert kalder “horribel” og i strid med internationale retningslinjer.

■ Både inden, under og efter opførelsen af minen protesterede det armenske civilsamfund mod projektet. Alligevel besluttede de danske virksomheder at gennemføre det.

Dette er de første to i en serie på i alt seks artikler om konsekvenserne af en kobbermine, som den danske Eksportkreditfond, PensionDanmark og FLSmidth har været med til at anlægge i Armenien. De udgives i samarbejde med Onlinemagasinet Eftertrykket. Næste artikel i serien kommer i næste uge.